

in A. Makarenko, using emotional state of individuality as a condition for successful education in A. Lutoshkina); proved that pedagogical potential of «Event technology» as a technology of organizational activity was in the realization of personal requests to conduct cultural spare time in revealing personality's traits of personality in forming, formation and development of communicative culture of participants.

Keywords: event-technology; active approach in use of event-technology; classifications of event-technologies; target orientations and destinations of event-technology.

УДК 37(091)(477)

Левчук І. Б.*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК БЛАГОДІЙНОСТІ ЯК ОДНОГО ІЗ НАПРЯМКІВ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ

У науковій статті проаналізовано провідні види громадсько-просвітницької діяльності православних братств Волині в 2 пол. XIX – на поч. XX ст. – організаторська, опікунська, благодійна, видавнича, дослідницька. Зокрема зацікавлено увагу на дослідженні особливостей організації благодійності та патронувannya як одного з основних напрямків просвітницько-громадської діяльності православних братств Волинської губернії. Виявлено головні форми (народні читання, бесіди, індивідуальна допомога школярам та членам їх сімей, видання книг, благодійні акції, масові заходи) та методи (організації діяльності, стимулювання, формування досвіду) просвітницько-громадської діяльності православних братчиків.

Ключові слова: православні братства, благодійність, патронувannya, просвітницько-громадська діяльність.

У період національного та духовного відродження постійно зростає інтерес до гуманістичного потенціалу християнства, яке забезпечує моральне оздоровлення та духовне оновлення суспільства, сприяє формуванню філософської культури та самобутнього світогляду українського народу [12, с. 32]. Особливо привертає увагу процес становлення та розвитку традицій духовного просвітництва у XIX – XX ст. та роль у цьому процесі волинських братчиків, в основу просвітницько-громадської діяльності яких було покладено гуманістичні ідеї народності та збереження національних православних орієнтирів в освіті та вихованні.

У зв'язку з цим метою нашої наукової розвідки є дослідження специфіки організації благодійності та патронувannya як одного з основних напрямків просвітницько-громадської діяльності православних братств Волинської губернії.

Теоретичні засади нашого дослідження склали концептуальні ідеї науковців О. Бойка, І. Власовського, С. Жилюка, А. Яковенка [1; 3; 5; 12]. Значними для ретроспективного аналізу провідних напрямків просвітницько-громадської діяльності православних братчиків на Волині в досліджуваній період є наукові праці М. Бикова, М. Демкова, М. Трипольського [2; 4; 10].

Якщо у XVI – XVII ст. становою основою братств було міщанство – «нова суспільна сила, яка відігравала значну роль у формуванні громадсько-політичного життя» [1, с. 122], то ініціаторами заснування православних братств XIX ст. була та православна інтелігенція, яка відігравала значну роль у просвітницькій діяльності та розвитку культурно-освітніх традицій, що ґрунтувалися на християнських національних цінностях. Як наслідок, у діяльності братств переважав релігійно-благодійницький напрямок, а з поширенням братського руху, дедалі більше реалізуючи добродійний напрямок діяльності, православні братства виявляли свої громадсько-політичні та національно-культурні характеристики, стаючи центрами

© Левчук І. Б.

духовного просвітництва – «морального й релігійного напрямку задля досягнення ідеалів Істини, Добра, Милосердя і Краси» [4, с. 2].

Виділимо основні напрямки просвітницько-громадської діяльності православних братств Волині, спрямованої на реалізацію духовно-просвітницької мети: організація та сприяння розвитку мережі братських шкіл; благодійна підтримка діяльності церковно-приходських шкіл; сприяння в організації середніх навчальних закладів: училищ (жіночих та чоловічих), гімназій, прогімназій, професійних училищ, трудових майстерень, та їх благодійна підтримка; організація народних недільних читань релігійно-історичного, духовно-просвітницького та морально-етичного спрямування; створення народних бібліотек-читалень; краєзнавча діяльність та пов'язане з цим відкриття музеїв, давньосховищ, а також сприяння у пошуку пам'яток старовини; заснування власних видавничих центрів та друкарень; організація народних свят та інших дозвіллевих заходів християнського спрямування.

Серед визначених нами вище видів просвітницько-громадської діяльності православних братств Волині в досліджуваній нами період благодійна діяльність займає особливе місце. Оскільки уряд Російської імперії XIX – XX ст. не міг на належному рівні потурбуватися про зубожілі й знедолені прошарки населення Південно-Західного краю, то обов'язок щодо здійснення допомоги нужденним взяли на себе благодійні організації, товариства та окремі особи – меценати. Традиції благодійності, розвиток меценатського руху пов'язані з відновленням діяльності та створенням нових православних братств Волинської губернії у 2 пол. XIX – початку XX ст. Ці братства «переймаються різноманітними благодійними цілями, приймають під свою опіку престарілих і вбогих, дають притулок жебракам, влаштовують лікарні для хворих, піклуються про розумове виховання і моральний розвиток сиріт і дітей, яким батьки по своїй бідності не можуть дати освіти» [6, с. 373].

Для реалізації добродійних завдань своєї діяльності православні братства другої половини XIX – початку XX століття обирали такі форми та напрямки благодійності: 1) надання матеріальної та фінансової допомоги малозабезпеченим, безпритульним, знедоленим; 2) підтримка та допомога вдовам та сиротам; 3) організація сирітських притулків та будинків дитини, а також підтримка опікунства над сиротами; 4) організація народних «лікарень для приходящих» та аптек, лазаретів, де можна було отримати безкоштовну допомогу та ліки; 5) заснування «допоміжних лікарень», де отримували медичну допомогу й турботливий притулок військовослужбовці, які постраждали під час військових подій; 6) за неможливості заснувати такого типу притулку – збір благодійних внесків з братської каси для «потреб на війну»; 7) заснування притулків, де безхатьки і бідні люди могли б отримати безкоштовний притулок та харчування; 8) організація особливого типу притулку для подорожуючих паломників, які відвідували святі місця; 9) організація меценатсько-благодійної допомоги вихованцям навчальних закладів у вигляді фінансової допомоги учням та ученицям, виділення благодійних стипендій при оплаті за навчання, турбота про долю випускників та сприяння у їхньому працевлаштуванні.

Одним із перших православних братств, яке продовжувало традиції добродійності у Волинському краї, було Острозьке Св. Кирило-Мефодіївське братство. Завдяки благодійним внескам приватних осіб або державних структур у братстві було створено так звані «капітали», які або були недоторканні (що становило основу фінансової каси братства) і приносили значні відсотки, які можна було виділяти на проведення благодійності, або ж одразу і прямо використовувалися в різних братських потребах. Найчастіше такі капітали йшли на фінансування училища, притулку, лікарні, будинку для подорожніх [2, с. 27].

До пільгових учениць, які могли претендувати на отримання благодійної стипендії братства, належали насамперед сироти, напівсироти, діти з малозабезпечених сімей, доньки військовослужбовців, що загинули під час військових дій, або доньки збіднілих дворян за умови, що дівчата відзначилися себе відмінним навчанням і зразковою

поведінкою й обов'язково були православного віросповідання. Кожна благодійна стипендія мала своє особливе «Положення», яке затверджувалося на раді братства та Міністерством народної освіти.

Окрім того одним з проявів благодійності з боку Св. Кирило-Мефодіївського братства було піклування про долю випускниць жіночого училища. Згідно зі Статутом Острозького жіночого імені графа Д. Блудова училища вихованки мали право звертатися за порадою до педагогів училища або до представників Св. Кирило-Мефодіївського братства. В особливих випадках випускницям надавався тимчасовий притулок в училищі за умови, якщо братство знайде можливість оплачувати їх утримання. Особлива увага в цьому випадку була звернена на долю вихованок-сиріт, за долею яких стежила опікунська рада, що складалася переважно з членів братства [2, с. 47].

В організації та здійсненні благодійної діяльності відзначилися братчики Луцького Хрестовоздвиженського братства, одним з основних завдань якого було здійснення «справ милосердя і взаємодопомоги». За прикладом своїх попередників – братства XVII ст., і з метою проведення просвітницько-громадської діяльності братчики прагнули заснувати «богадільню, притулок для всіх страждених і незаможних» [9, с. 670].

Зауважимо, що Луцькому братству для благодійної діяльності надавали допомогу не лише місцеві доброчинники, але й меценати з інших міст. Наприклад, на звернення про допомогу до «найіменитіших і відомих своєю релігійною ревністю і просвітницькою благодійністю меценатів» відгукнувся почесний член братства А. Мамонтов; постійний благодійник братства і його «дожиттєвий» член, дійсний статський радник Н. Терещенко. Частина коштів на благодійність надходила зі спеціально організованих масових заходів. Так, за сприяння члена Ради братства П. Пономарьова, професійних акторів та любителів Л. Любовицької, Н. Коломійцевої та ін. було організовано та проведено доброчинні концерти, кошти від яких надходили на реалізацію благодійної місії братства [9, с. 672].

Також відзначилося продуктивністю своєї доброчинної діяльності Свято-Володимир-Василівське братство, засноване в Житомирі при Волинському Кафедральному соборі 6 серпня 1888 р. [7, с. 995]. Мета братства передбачала обов'язкові благодійні акції, покликані здійснювати «виховання у прихожан доброї моральності, яка передбачає здійснення благодійності, почуття взаємодопомоги і доброти, а з боку братчиків – безкорисливої допомоги біднякам, незаможним, тим, хто потребує допомоги та ін.» [11, с. 1].

Досить вагомий внесок у благодійно-меценатську діяльність зробило Кременецьке Богоявленське Свято-Миколаївське братство. Велику увагу кременецькі братчики приділяли підтримці сиріт. Діти-напівсироти, які втратили опікуна-батька, мали першочергове право вступу до церковнопарафіяльної школи; за протекцією братчиків доньки вдів священнослужителів (за бажання самих дівчат) відправляли на навчання до Волинського єпархіального жіночого училища [8, с. 20]. Значну підтримку Кременецького братства отримували родини, які брали на себе опікунство над сиротами. Наприклад, відома серед братчиків міщанка Анастасія Миколаївна Беляєва була опікункою дітей-сиріт. 1890 року вона опікувалася трьома дітками: двома хлопчиками – 5-річним Андрієм та 8-річним Васиєм а також одинадцятирічною дівчинкою – Катериною. Уже 1892 року під опікою Анастасії Миколаївни було вже семеро дітей. У цьому своєрідному сімейному притулку було чітко вироблено правила взаємодопомоги, поваги, любові, терпіння один до одного [13, с. 274-275]. Значну фінансову допомогу і підтримку опікунці надавали кременецькі братчики: хлопці були зараховані до учнів церковно-парафіяльної школи, витрати на їх учнівське утримання взяло на себе братство [8, с. 19].

Отже, православні братства на Волині стали тими центрами, навколо яких зосереджувалася вся православна громадськість, за сприяння якої здійснювалася активна просвітницько-громадська діяльність з метою підтримки національних

християнських традицій. Досвід організації та здійснення благодійності православними братчиками є досить актуальним у соціальній сфері на етапі формування духовно-моральних цінностей сучасного суспільства.

Перспективними напрямками історико-педагогічних пошуків вважаємо аналіз благодійної діяльності православних братств України в сфері освіти та соціального захисту а також вивчення історії просвітницько-громадської діяльності православних братств різних регіонів України.

Література:

1. Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. 3-тє вид., доп. / Олександр Дмитрович Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с. – (Альма-матер).
2. Быков Н. П. Острожское Св. Кирилло-Мефодиевское Братство. Очерк его возникновения и деятельности. Материалы к истории Братства. 1865-1910 гг. / Н. П. Быков. – СПб. : Типография В. Киришбаума, 1910. – 242 с.
3. Власовський І. Нарис історії Української Православної церкви : у 4 т., 5 кн. / Іван Власовський. – Нью-Йорк, Бавнд-Брук: Укр. Православ. Церква в З.Д.А., 1955-1966. – Т. 3. : (XVIII – XX ст.). – 1957. – 390 с.
4. Демков М. И. Курс педагогики для учительских институтов, высших женских курсов и педагогических классов женских гимназий / М. И. Демков. – М. : Изд-во «Наследники братьев Салаевых», 1908. – 338 с.
5. Жилюк С. І. Російська православна церква на Волині (1793-1917 рр.) / Сергій Іванович Жилюк. – Житомир : Журфонд, 1996. – 174 с.
6. Острожское Кирилло-Мефодиевское братство / [Б.а.] // Волинские Епархиальные Ведомости. – 1880. – № 7. – Часть неофициальная. – С. 372-379.
7. Открытие Свято-Владими́ро-Василиевского братства в г. Житомире при Волинском Кафедральном Соборе / [Б.а.] // Волинские Епархиальные Ведомости. – 1906. – № 11 и 12. – Часть неофициальная. – С. 343-353.
8. Отчет Кременецкого Богоявленского Свято-Николаевского братства за 1890 год / [Б.а.] // Волинские Епархиальные Ведомости. – 1891. – № 1-2. – Часть неофициальная. – С. 2-23.
9. Отчет о деятельности Луцкого православного Крестовоздвиженского братства за 1891-1892 гг. / [Б.а.] // Волинские Епархиальные Ведомости. – 1893. – № 23. – Часть неофициальная. – С. 644-657.
10. Трипольский Н. Волинские православные церковные братства и их деятельность / Н. Трипольский. – Житомир: [б.м.и.], 1892. – 230 с.
11. Устав Приходского Отделения Волинского Свято-Владими́ро-Васильевского братства / [Б.а.]. – Типография Акционерного Общества Н. Т. Корчак-Новицкого, [б.р.в.] – 12 с.
12. Яковенко А. І. Християнські духовні цінності: духовність, моральність, святість / А.І. Яковенко // Вісник Академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2007. – № 1. – 139 с. – С. 32-36.
13. N. В. Жизнедеятельный пример православной благотворительности и любви / N. В. // Волинские Епархиальные Ведомости. – 1890. – № 32. – Часть неофициальная. – С. 877-878.

Левчук И.Б.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТИ КАК ОДНОГО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКО-ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВОСЛАВНЫХ БРАТСТВ ВОЛЫНСКОЙ ГУБЕРНИИ

В научной статье проанализированы ведущие виды общественно-просветительской деятельности православных братств Волины во 2 пол. XIX – в начале XX в.: организаторская, опекунская, благотворительная, издательская, исследовательская. В частности, акцентировано внимание на исследовании особенностей организации благотворительности и опеки как одного из основных направлений просветительско-общественной деятельности православных братств Волинской губернии. Определены главные формы (народные чтения, беседы, индивидуальная помощь школьникам и членам их семей, издательство книг, благотворительные акции, массовые мероприятия) и методы (организации деятельности, стимулирования, формирования опыта) просветительско-общественной деятельности православных братиков.

Ключевые слова: православные братства, благотворительность, опека, просветительско-общественная деятельность.

Levchuk I. B.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF CHARITY AS ONE OF THE DIRECTIONS
OF INSTRUCTIVE AND PUBLIC ACTIVITY OF ORTHODOX BROTHERHOODS
OF VOLYN' PROVINCE

Scientific article deals with investigation of charity and patronage organizational activities, their peculiarity as one of the main courses of educational and public activity of Orthodox brotherhoods in Volyn' province in the second half of the XIX-th – the beginning of the XX-th century. The main courses of brothers' charitable activity have been defined, particularly: material and financial help for poor and homeless people; help and support of widows and orphans; orphans' asylums organizations, and also support of orphans' custody; folks' hospitals, pharmacies, infirmaries, organization of support, where poor and homeless people could get help free of charge and medicines; foundation of «subsidiary hospitals» where servicemen could get shelter and medical service; if there was not any opportunity to found such type of asylum – money came from brotherhood's pay-box for «war needs»; - asylums foundation, organization of special type of asylums for palmers; charity support of pupils of educational establishments by means of financial help and foundation of charity scholarship for tuition; care of graduates and their support.

Given scientific investigation has proved that charitable and educational activity in the system of instructive and public activity of Orthodox brotherhoods in Volyn' province in the second half of the XIX-th – the beginning of the XX-th century took an important part in spiritual and moral traditions of Volyn' province, favored to the development of mentioned region.

Keywords: Orthodox brotherhoods, charity, patronage, instructive and public activity.

УДК 371.1:377.4

Нечипорук Л. І.*

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ЗАГІН У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ:
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД І ПІДТРИМКА

У статті схарактеризовано етапи організації шкільного волонтерського загону та особливості соціально-педагогічного супроводу й підтримки його діяльності. Розглядаються дефініції термінів «волонтер», «волонтерський рух» та особливості волонтерської діяльності як соціально-педагогічного явища, що ґрунтується на добровільному наданні соціальної та соціально-педагогічної допомоги людині людиною. Особлива увага приділяється розгляду волонтерської діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі та ролі соціального педагога щодо її організації та проведення. Детально окреслено особливості поетапної роботи щодо організації й здійснення соціально-педагогічного супроводу діяльності шкільного волонтерського загону.

Ключові слова: волонтер, волонтерський загін, соціально-педагогічний супровід, волонтерська акція.

Загострення соціальних проблем, особливо пов'язаних із війною на сході України, та відсутність досконалої системи надання соціальних послуг найбільш вразливим верствам населення зумовили різкий сплеск добровільного руху – волонтерства – серед дорослих і школярів. Його роль у соціальній сфері визнана на державному рівні й знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема, у законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про волонтерську діяльність» та ін. [7].

На значну роль волонтерської роботи в дитячому та молодіжному середовищі, спрямованої на профілактику негативних явищ та подолання їх наслідків, вказують вітчизняні та зарубіжні науковці. Так, у працях І. Звереві, Г. Лактіонової, С. Савченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з різними соціальними групами населення. У працях Т. Ляха, Л. Міщенко, К. Потопа, Є. Фаворова

© Нечипорук Л. І.